

OCENE - ZAPISKI - POROČILA - GRADIVO

BESEDA OB JUBILEJU ZASLUŽNE PROFESORICE DR. ALEKSANDRE DERGANC

Častitljiv jubilej je dohitel slavljenko, našo kolegico, dolgoletno članico Uredniškega odbora *Slavistične revije*, sredi še vedno aktivnega raziskovalnega dela, sredi konferenc in simpozijev doma in v tujini. In vendar jubilejni mejnik zaznamuje čas, ko se je smiselno za trenutek ustaviti, saj morajo biti vidni temeljni sledovi ustvarjalnega dela in začrtani obrisi njegovega prostora.

Profesorica Aleksandra Derganc je članica univerzitetnega kolektiva tako rekoč od svojega strokovnega oz. znanstvenega rojstva. Na ljubljanski univerzitetni rusistiki je prehodila vso pot, po kateri se vrednoti uspešnost univerzitetnega dela – od asistentke po diplomi iz ruščine in angleščine 1973. leta do redne profesorice ruskega jezika (2002), tri leti po upokojitvi pa do zaslužne profesorice ljubljanske univerze (2017). Doktorski študij je začela pod mentorstvom imenitnega strukturalista jezikoslovca Aleksandra Isačenka s celovške univerze, po njegovi smrti pa nadaljevala pri profesorju rusistu z matične univerze, svojem učitelju Francu Jakopinu. Doktorirala je (1984) z zgodovinsko temo *Sledovi drugega južnoslovanskega vpliva v jeziku staroruskega hagiografa Epifanija Premodrega*. – Pedagoško delo na rusistiki jo je usmerilo v raziskovanje ne samo zgodovine, ampak tudi moderne ruščine, segmentov njenih strukturnih in pragmatičnih razsežnosti.

V svojem več kot 40-letnem delu je dala pečat jezikoslovnemu segmentu rusistike na Slovenskem, se pravi na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Predvsem v slovenski prostor usmerjeno rusistično jezikoslovje, ki ga je oblikoval slavljenkin predhodnik profesor Jakopin s slovarjem in obsežno solidno slovnico ruskega jezika, je kolegica Derganc obrnila navzven v mednarodni prostor. Odlično, že z družinskim poreklom zaznamovano poliglotstvo – poleg slovenščine še nemščina in ruščina – je nadgradila s študijem tako ruščine kot angleščine; vsi ti jeziki so tudi metajeziki njenih razprav. – Predavala je na univerzah v Minsku, na Dunaju, v Tübingenu, Sarajevu, Trstu, Lozani; zahvaljujoč njenemu vabilu pa so na slovenski slavistiki gostovala tudi odlična mednarodna jezikoslovna imena, npr. Adam E. Suprun, Boris A. Uspenski, Boris Ju. Norman, Nina B. Mečkovska idr. – Kot članica mednarodne Aspektološke komisije se s predavanji predstavlja na vrsti konferenc po svetu – v Padovi, Göteborgu, Moskvi, Kiotu, na Ohridu, njeni članki pa so objavljeni tudi v mednarodnih jezikoslovnih revijah.

Znanstveno in strokovno delo kolegice Derganc sega na različna področja – od socio-lingvističnih objav, npr. o poimenovanjih žensk v ruščini, ko gre za poklice in sploh družbeno izpostavljene položaje, do pragmatičnih, npr. v zvezi z dilemami pri slovenjenju lastnih imen

iz ruščine, prevodnih vprašanj, npr. v zvezi s t. i. lažnimi prijatelji, primerjalnih slovenščine z ruščino v zvezi s števnostjo t. i. snovnih samostalnikov. – Vendar pa je iz nabora objav in raziskovalne tehtnosti mogoče izluščiti dva tematska sklopa: znotraj kategorialnih lastnosti samostalnika gre za temo *dvojine*, motivirane s slovenščino, in za temo *glagolskega vida* kot kategorialne lastnosti glagola v slovanskih jezikih. Naključno ali ne izbrani temi kot kategorialni posegata v bistvo dveh temeljnih entitet jezika – samostalnika in glagola.

Če kronološko sledim raziskovalnemu delu kolegice Derganc, potem se moram najprej ustaviti ob fenomenu dvojine, ki je s svojo aktualnostjo v slovenščini vznemirjala tudi tuje jezikoslovce, zlasti Tesnierja. Iz njenih objav predvsem v 80-ih in 90-ih letih prejšnjega stoletja, ko se je s temi vprašanji posebej ukvarjala, je mogoče izločiti nekaj tematskih sklopov.

Gre za primerjalne slovensko-ruske ali slovensko-slovanske razprave, npr. kot *Some specific features in the development of the dual in Slovene as compared to other Slavic languages*, *On the history of the dual in Slovene and Russian*, *Nekatere paralele v zgodovini dvojine v slovanskih jezikih*, *Spremembe nekaterih dvojskih oblik in zvez v slovenščini in ruščini*, *Symbolik und historische Dynamik des slavischen Duals*. – Med razpravami, ki se nanašajo na temo dvojine samo v slovenščini, naj omenim npr. *The dual in Slovenian*, *Nekatere značilnosti dvojine v slovenščini*. – Na iskanje zgodovinskih sledov dvojskih oblik v ruščini je vezana, med drugim, dragocena razprava *Dvojina v novgorodskih pismih na brezovem lubju*.

Verjetno je tudi odlična ruska aspektološka šola Aleksandra V. Bondarka spodbudila kolegico Derganc, da svoje raziskave v zadnjih dveh desetletjih posveča problematiki glagolskega vida. V tem kontekstu velja izpostaviti objavo v *Scando-Slavici*, tematsko vezano na slovenščino, *Glagol'nyj vid v nastojaščem istoričeskom v slovenskom jazyke*, zanimivo, ker obravnava temo skladenjskosistemske stilistike glagolske oblike. – Sploh je na slovenščino vezanih kar nekaj analiz glagolskega vida performativnih glagolov; tako se aktualizirajo raziskave, ki jih je v zvezi s performativnostjo in vidsko kategorialnostjo opravljal v začetku 20. stoletja jezikoslovec slovenist Stanislav Škrabec. Pomemben segment, ki ga je kolegica Derganc usmerila v raziskovanje glagolskega vida, je vezan tudi na strukturne razlike med slovenščino in ruščino. – Ko premišljam o delu jubilentke v zvezi s slovenistiko in z drugimi jezikoslovnimi smermi, je nujno izpostaviti njeno soavtorstvo pri odličnem prevodu Beaugrande-Dresslerjeve besedilovne monografije *Uvod v besediloslovje*, ki sodi med študijsko literaturo.

Za univerzitetnega učitelja je seveda pomembno mentorsko in pedagoško delo, saj tako nastaja neposreden, živ stik z njegovim raziskovanjem. Iz seminarja kolegice Derganc, vezanega tako na področje modernega ruskega jezika kot njegove zgodovine, je zlasti v zadnjem času izšla množica diplomskih in magistrskih del, v somentorstvu pa tudi doktorata.

Ves čas svojega delovanja na Filozofski fakulteti je bila jubilentka aktivna v znanstvenoorganizacijskem smislu. Bila je med drugim vodja več znanstvenoraziskovalnih skupin in bilateralnih projektov. – Zelo odgovoren in izpostavljen položaj je imela kot nacionalna koordinatorica za jezikoslovje in članica Znanstvenega sveta pri ARRS; opazno je bilo njeno vztrajno prizadevanje za ustrežnejše vrednotenje znanstvenih del s humanističnega področja,

zlasti slovenistike. – Razumljivo je torej, da je bila urednica zbornikov znanstvenih srečanj, ki jim je predsedovala ali jih soorganizirala, npr. *Historizem v slovenskem jeziku in kulturi*, *Ob tisočletnici pokristjanjevanja v Rusiji*. Ne nazadnje – od 1988. leta je članica uredniškega odbora Slavistične revije.

Srečno, Saša, vse najboljše in še veliko ustvarjalnih let tudi v imenu članov uredniškega kolektiva.

Ada Vidovič Muha
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
ada.vidovic-muha@guest.arnes.si